

مجمع آموزشی درمانی امام علی(ع)

معاونت آموزشی - واحد آموزش

اصول نسخه نویسی

نسخه بخش مهم از مراحل درمان بیماری می باشد. بی توجهی نسبت به رعایت دقیق اصول نسخه نویسی می تواند منجر به بروز مشکلاتی گردد.

تعریف: نسخه عبارت است از یک دستور دارویی که بطور رکتبی و یا شفاهی از طرف پزشک، دندانپزشک، ماما و یا سایر افرادی که مطابق قانون اجازه تجویز دارو را داشته باشند صادر می گردد.

وجه مشخصه ای که نسخه دارویی باید دارا باشد این است که دارویی معین در زمان مشخص جهت فرد بخصوصی تجویز شود.

مشخصات یک نسخه دارویی:

۱- نام، آدرس و تلفن نویسنده نسخه

۲- نام و آدرس و سن بیمار

۳- تاریخی که نسخه نوشته شده است: date of prescription

قید تاریخ نوشته شدن نسخه برای استناد در موارد قانونی و درمانی ضروریست و برای داروهای مخدر و یا سایر داروهائی که از نظر قوانین مملکتی تحت کنترل می باشند اهمیت خاص دارد. درمورد نسخ حاوی داروهای قابل تجدید در صورتی که بیش از ۶ ماه از تاریخ نوشتن چنین نسخه ای گذشته باشد پیچیدن مجدد آنها غیر مجاز است و در بسیاری از کشورها یک نسخه ۳-۶ ماه اعتبار دارد.

۴- عنوان نسخه یا سرنسخه: The Superscription

سرنسخه یا شروع نسخه بعنوان یک سمبل با علامت X و R درهم ادغام شده مشخص می شود. به نظر می رسد مخفف شده کلمه لاتین Recipe بمعنی دریافت کنید، باشد. برخی از مورخین این سمبل را از ستاره ژوبیتر میدانند که توسط قدما بعنوان کمک کننده به بهبودی بیماران بکار می رفته و با گذشت زمان تحریف و بصورت کنونی مورد استفاده قرار می گیرد.

۵- متن نسخه:

قسمت اصلی یا متن نسخه تحت این نام بوده و حاوی اسامی و مقادیر موارد دارویی تجویز شده می باشد. به این قسمت نسخه بایستی دقت و توجه بیشتری به آن مبذول نمود. این بخش باید خوانا، کامل و صحیح باشد.

درمورد هر قلم داروی تجویز شده بطور معمول ۶ عامل باید مشخص گردد:

۱- نام دارو ۲- شکل دارو ۳- واحد دارویی ۴- تعداد دارو ۵- نحوه مصرف ۶- فواصل تجویز

خطاهای ناشی از عدم رعایت اصول نسخه نویسی:

- خطای ناشی از تحویل یک دارو بجای داروی دیگر بعلمت شباهت املائی مخصوصاً در حالت هایی که خط پزشک خوانا نباشد و یا املاء کلمه را کامل ننویسد مثل:

Adalat, Adult cold— methimazole, methocarbamol, metronidazole

- خطای ناشی از تحویل یک شکل دارو بجای شکل دیگری از دارو (کپسول بجای ویال)
- خطای ناشی از تحویل یک واحد دارویی متفاوت با فرم مورد نظر (ایندرال ۴۰ بجای ایندرال ۱۰ میلی گرمی)
- خطای ناشی از نحوه مصرف (تزریق IM بجای IV)
- خطای ناشی از تحویل تعداد مورد نظر دارو

۶- دستور مصرف دارو به بیمار Transcription or Direction for patient

در صورتی که بیمار برای اولین بار از دارویی استفاده می کند توضیحات مربوط به نحوه کاربرد صحیح را نیز برای وی باید بیان کرد.

جهت جلوگیری از خطرات ناشی از تفسیر غیر صحیح دستور مصرف توسط افراد غیر متخصص توصیه می شود این قسمت بطور خوانا و کامل به زبان فارسی نوشته شود و از بکار بردن اختصارات خودداری شود. اکتفا کردن به نوشتن تعداد دوز روزانه بطور کلی مثلاً سه بار در روز همراه کننده است و باید بطور دقیق فاصله آنها ذکر شود. حتی المقدور از نوشتن کلمه طبق دستور خودداری شود زیرا در بیشتر موارد منجر به عدم راهنمایی بیمار و رعایت نکردن دستور مصرف صحیح دارو می شود.

رعایت نوع غذا، نوشیدنی و سایر اطلاعاتی که بیمار بایستی در مورد داروهایش داشته باشد را مشخص کند. قید کلمه جایگزین نشود یا همانطور که نوشته شده داده شود در برخی کشورها الزامی است و گرنه دکتر داروساز مجاز به جایگزین کردن دارو است.

در مورد دستور دارویی در صورت لزوم **As required (PRN)** حداکثر مقدار مصرف و کمترین فاصله زمانی مصرف دارو باید قید شود.

بطور متوسط ۵۰٪ بیماران داروی خود را به درستی مصرف نمی کنند که علل آن عبارت است از:
(الف) نشانه های بیماری فروکش کرده (ب) عوارض جانبی دارو بروز کرده (ج) بیمار دارو را کارساز نمی داند (د) برنامه مصرف دارو پیچیده است (مصرف زیاد دارو) (ه) فقدان آموزش لازم در مورد مصرف داروها
یک هماهنگی منطقی ما بین دستورها و هشدارها که پزشک و داروساز می دهند باید وجود داشته باشد.
کمتر از ۶۰٪ بیماران می دانند که دارویی که می گیرند را باید چگونه مصرف کنند. پزشک باید اطمینان یابد که بیمار بخوبی نحوه مصرف و چگونگی مصرف داروهای خود را می داند و این مسئولیت را نمی توان بعهده هیچکس دیگر گذاشت.

۷- دستور تکرار نسخه **Special instruction-refill=renewal instruction**

در این قسمت ذکر دستورات خاصی توسط پزشک لازم می باشد. مثلاً تعداد دفعاتی که نسخه بایست تکرار شود یا تجویز شود مشخص می گردد. در مواردی که نسخه احتیاج به تجدید شدن نداشته باشد نیز بایستی در قسمت **refill** ذکر گردد. یک نسخه نباید بیش از ۵ مرتبه یا بعد از ۶ ماه از تاریخ صدور آن تکرار شود.

برخی از نکات مفید در نسخه نویسی:

* همه بیماران نیاز به درمان با دارو ندارند و در بسیاری از موارد با راهنمایی کردن و درمان غیر دارویی مشکل بیمار حل میشود.

* هرگز از نام شیمیایی دارو استفاده نکنید بویژه آنهایی که با پیشوند عدد هستند؛ نام دارو نباید به اختصار نوشته شود و بجز در موارد خاصی که تجویز یک شکل دارو برای بیمار مزیت داشته باشد استفاده از نام ژنریک ارجحیت دارد.

* در صورتی که از نام تجاری استفاده شود و یا پزشک قصد دارد نوع داروی بیمار در دوران درمان ثابت بماند می بایست نام ژنریک دارو نوشته شود و بدنبال آن کارخانه سازنده درون پرانتز قید شود و پزشک تاکید نماید که فقط همان نوع دارو داده شود، نام دارو معمولاً به انگلیسی نوشته می شود.

* توصیه می شود واحد دارویی حتی برای فرآورده هایی که فقط با یک واحد معین در دسترس هستند نوشته شود زیرا تشخیص دارو را سهل کرده و در صورتی که واحدهای دیگری در آینده از این دارو در دسترس قرار گیرد از بروز اشتباه جلوگیری شود.

* از حرف **U** بعنوان مخفف **unit** استفاده نکنید زیرا ممکنست با **O** یا **۴** اشتباه شود.

* اعداد اعشاری را به تنهایی با نقطه (بجای ممیز) همچون ۵. نشان ندهید زیرا اگر نقطه جلب توجه نکند ممکن است با دوز ۱۰ برابر اشتباه شود و باید بصورت ۰.۵ نوشته شود مانند هالوپریدول ۰.۵ و ۰.۵۵.

* هرگز نقطه اعشاری یا صفر را بعد از اعداد صحیح قرار ندهید مانند ۲.۰ بلکه باید بصورت ۲ نوشته شود زیرا اگر نقطه اعشاری جلب توجه نکند ممکن است با دوز ۱۰ برابر اشتباه شود. عدم استفاده از صفر قبل از ممیز باعث اشتباه ممیز با عدد یک می گردد.

*مطمئن شوید راه تجویز دارو را صحیح نوشته اید و باعث بروز اشتباه نمی شود حتی الامکان تعداد یک دارو را با اعداد رومی ننویسید چون موجب بروز اشتباه می شود .

*در صورتی که بیمار دچار افسردگی است و یا خطر خودکشی وجود دارد مقدار کل داروی مورد نیاز باید بطور منقسم نسخه شود بطوری که هر قسمت در صورت مصرف یکجا کمتر از مقدار کشنده باشد. در این مورد حتماً به بیمار هشدار لازم داده شود.

*تعداد اقلام دارویی یک نسخه حداقل ممکن باشد زیرا امکان تداخلات دارویی احتمالی را کاهش می دهد.

*در نوشتن فرمولاسیونهای ترکیبی ماده دارویی موثر را اول و سایر موارد را در زیر آن بنویسید و کلیه اجزاء فرمولاسیون ترکیبی را در یک گروه مشخص کنید وزن نهائی فراورده را معلوم نمائید کلیه اجزاء به درصد و یا به گرم نوشته شود. یعنی بر مبنای واحد یکسان درج گردد.

*به بیماران مبتلا به صرع، اختلالات غدد درون ریز و بیماران قلبی و عروقی توصیه کنید که داروی خود را فقط از یک شرکت تولیدی تهیه کنند زیرا تفاوت فرمولاسیون یک داروی معین که توسط چند شرکت تولید می گردد باعث می شود که تغییر نوع دارو منجر به بروز خطراتی برای بیمار گردد .

*در تجویز دارو به بیماران آسیب پذیر (کودکان، زنان باردار و شیرده، سالمندان، بیماران کبدی و کلیوی و...) باید احتیاط شود. داروهای تجویز شده نباید با یکدیگر تداخل خطرناک داشته باشند.

*کاربرد داروها بایست براساس متون علمی باشد نه تجربه های شخصی و اعمال سلیقه فردی که مقبولیت علمی ندارد.

*در تجویز دارو برای بیمارانی که دارای رژیم فاقد قند و نمک یا الکل هستند دقت نمائید زیرا بسیاری داروها حاوی این مواد هستند (شربت و الگزیر حاوی قند و الگزیر حاوی الکل است).

سدیم یا پتاسیم بنزاتین پنی سیلین می تواند تعادل الکترولیتی را دچار اختلال کند چون بخصوص در دوزاژ بالا مقادیر زیادی از این الکترولیتها را وارد بدن می کند.

آمپول Ampule	کپسول Capsule
پودر Powder	کرم Cream
شیاف Suppositories	قطره Drop
قرص Tablet	الگزیر Elixir
قرص جوشان eff tab	انما Enema
پرل Pearl	پماد Pomad/ Ointment
شربت Syrup	غرغره Gargles
سوسپانسیون Suspansion	ژل Gel
بخور Inhaler	اسپری Spray
سرم Serum	محلول Solution
	لوسیون Lotion
	دهان شویه Mouth washes
	ویال Vial